

Sermo animae utilis

Λόγος ψυχωφελής

Μὴ δαπανήσης ὄλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου ἐν τῇ τοῦ σώματός σου φροντίδι· ἀλλ' ὅταν πεινάσῃ τὸ σῶμα καὶ τὴν τροφήν ἀπαιτήσῃ, ἐνθυμήθητι ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ τὴν ἰδίαν χρῆζει τροφήν· καὶ ὡσπερ τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ λάβῃ τῆς σωματικῆς, νεκρὰ ἐστὶ· καὶ γὰρ διπλοῦς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ψυχῇ καὶ σώματι. Καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς· σὺ οὖν, οἰκονόμος, δὸς τὰ τῆς ψυχῆς τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ τοῦ σώματος τῷ σώματι· μὴ μόνον τὸ σῶμά σου θρέψῃς, τὴν δὲ ψυχὴν ἀφήσῃς ἔρημον καὶ λιμώττουσαν. Περὶ τῆς τοιαύτης ψυχῆς λέγει ὁ Ἀπόστολος· ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκε. Μὴ οὖν ἐάσῃς σου τὴν ψυχὴν ἀπὸ λιμοῦ νεκρωθῆναι, ἀλλὰ θρέψον αὐτὴν ἐν λόγοις Θεοῦ· ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς· ἐν ἀναγνώσμασι τῶν θείων Γραφῶν· ἐν νηστείαις καὶ 108 ἀγρυπνίαις· ἐν δάκρυσιν καὶ ἐλεημοσύνῃ· ἐν ἐλπίδι καὶ μελέτῃ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τῶν αἰώνιων καὶ ἀφθάρτων. Ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια τούτων τροφή ἐστὶ καὶ ζωὴ τῆς ψυχῆς. Διὸ καὶ ὁ μέγας Προφήτης ἔλεγε· γεννηθήτω τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. Ὡ μακαρία ψυχὴ τοῦ προφήτου Δαυΐδ, τὸ δοχεῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος! Καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα ἔκλαιε· καὶ ἡμεῖς οἱ μυρίοις κακοῖς ὑπεύθυνοι, οὐδὲ κἂν πρὸς ὦραν μίαν θέλομεν κατανυγῆναι καὶ μετανοῆσαι. Ὡ, πόση χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτε ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς ἐπὶ γῆς δακρύσῃ, καὶ ἀπορρίψῃ τὴν κακὴν συνήθειαν, καὶ μισήσῃ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ εἴπῃ· ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην καὶ ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυσα τοὺς πόδας μου. Μὴ γίνου προπετής, ἵνα μὴ μισηθῇς ὑπὸ πάντων. Μὴ σοι αὐθαδεῖας προξενήσῃς. Μὴ δὸς ἄνεσιν ποτὲ τῇ σαρκί σου, ἵνα μὴ γένηται βᾶρος τῇ ψυχῇ σου. Μὴ σου βλασφημία ἀρπάξῃ τὴν ἐπιθυμίαν. Μὴ σου ἀπόγνωσις ἀποκλείσῃ τῆς μετανοίας. Μὴ σε ἀπόνοια ἐκ τῶν οὐρανῶν κατασπάσῃ. Μὴ μεγαλορρημοσύνη τὰ κρυπτά σου θριαμβεύσῃ. Μὴ βασκανία σου τινὰ ἀμαυρώσῃ. Μὴ ἀφροσύνη 109 τὴν σύνεσίν σου τυφλώσῃ. Μὴ μωρία τὴν φρόνησίν σου σκοτίσῃ. Μὴ ἄνοια τὸν νοῦν σου κυριεύσῃ. Μὴ ἀδιακρισία τὴν διάκρισίν σου ἀλλοιώσῃ· ἢ τι ἕτερον τῶν ἀπηγορευμένων διαλαθὸν τὸν νοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὑπείσελθῃ, καὶ αἰχμαλωτίσῃ σε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀλλὰ νῆφε, καθὼς γέγραπται, μελετῶν ἡμέρας καὶ νυκτός, μήπως εὖρη σου τὸν νοῦν σχολάζοντα ἀπὸ τῆς μελέτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπισπεῖρῃ αὐτοῦ τὰ ζιζάνια. Ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ὁ τῆς ἀγάπης μακρὰν ὑπάρχων· αὐτὸς γὰρ ὄνειροπολῶν τὰς ἡμέρας αὐτοῦ παρέρχεται. Καὶ τίς οὐ μὴ πενήθῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τὸν ἀπὸ Θεοῦ μακρὰν ὑπάρχοντα; Λέγω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ὁ μὴ ἔχων ἀγάπην Θεοῦ, ἐχθρὸς αὐτοῦ ἐστὶν· ἀψευδὴς γὰρ ὁ εἰπὼν, ὅτι ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἄνθρωποκτόνος ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἔχων ἀγάπην, φίλος ἐστὶ τοῦ Διαβόλου, τῆς ἀλαζονείας σκευὸς, τῶν καταλαλούντων συνόμιλος, τῆς ὑπερηφανίας ἐργάτης· καὶ ἅπαξ ἀπλῶς, ὄργανόν ἐστὶ τοῦ Διαβόλου. Ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ὁ μὴ κτησάμενος ὑπομονήν· ὁ γὰρ μὴ ἔχων 110 ὑπομονὴν ριπίζεται ὑπὸ ἀνέμου. Ὑβριν οὐ φέρει, ἐν θλίψεσιν ὀλιγωρεῖ, ἐν ὑποταγῇ γόγγυσος, ἐν ὑπακοῇ ἀντίλογος, ἐν ταῖς προσευχαῖς ῥάθυμος, ἐν ἀποκρίσεσιν ὀκνηρός, ἐν λογομαχίαις ἀνδρείος. Ὁ μὴ ἔχων ὑπομονὴν πολλὰς ζημίας ὑφίσταται, καὶ ἀρετῆς ἐφάψασθαι ὁ τοιοῦτος ἀδυνατῶς ἔχει· μᾶλλον δὲ τοῖς εὐδοκιμοῦσιν ἀντίκειται, καὶ τοῖς προκόπτουσι ζηλοτυποῖ. Μακάριος δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ μὴ ῥαδίως ὀργιζόμενος ἢ θυμὸν ἐπιδεχόμενος. Ὁ τὸ πνεῦμα τῆς ὀξύχολίας μὴ ἔχων, τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐ παροξύνει. Ὁ τοιοῦτος παρὰ πάντων δοξάζεται, ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων ἐπαινεῖται, καὶ ὑπὸ Χριστοῦ φιλεῖται. Τὸ τούτου σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πάντοτε ὑγιαίνει· ὁ δὲ τῆς

ὄξυχολίας τῷ πνεύματι κρατούμενος, πολλάκις διὰ μηδαμινὸν πρᾶγμα ὀργίζεται. Καὶ ὄντως ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ὁ ἠττώμενος ἐν τούτοις τοῖς πράγμασιν. Ὁ ὀργιζόμενος ἀναιρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ὡσπερ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέρα ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὕτω καὶ πασῶν ἀμαρτιῶν βαρυτέρα ἐστὶ τὸ μισεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ γὰρ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μένει ἐν τῷ θανάτῳ. Καὶ ὁ ἀπο 111 στερῶν μισθόν, καὶ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, εἰς τὸν χαλεπὸν τόπον τοῦ φονέως κατακριθήσονται. Ἐπειδὴ οὖν ἀμαρτήσης, μὴ τὴν παρ' ἑκατέρου κατηγορίαν ἀνάμενε, ἀλλὰ πρὶν κατηγορηθῆς καὶ διαβληθῆς, σὺ καταγίνωσκε τῶν γινομένων, καὶ τῇ ἐξομολογήσει πρόσελθε, καὶ μὴ αἰσχυνοθῆς. Εἰργάζου τὰ καταισχύνοντά σε, καὶ οὐκ ἡσχύνου· νῦν δὲ τὰ ῥήματα τὰ δικαιοῦντά σε αἰσχυνοθῆς; Εἶπε ὧδε, ἵνα μὴ ἐκεῖ εἴπῃς, ὡς μὴ θέλων· ἡ γὰρ ὁμολογία τῶν ἀμαρτημάτων ἀφανισμὸς γίνεται τῶν πλημμελημάτων. Μὴ γὰρ ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, μαθεῖν βούλεται; Οὐχί! Ἀλλὰ βουλόμενος ἡμᾶς εἰς αἴσθησιν ἔλθειν τῶν ἐπταισμένων, διὰ τῆς ὁμολογίας. Μὴ βαρὺ τι καὶ ἐπαχθὲς ἐπιζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Θεός; Συντριβὴν καρδίας, λογισμῶν κατάνυξιν, ὁμολογίαν πταίσματος, προσεδρίαν ἐπίπονον καὶ ἐπιτεταμένην· μετὰ δὲ τὴν ἐξομολόγησιν, συγγνώμην μὲν αἰτεῖν τῶν ἡμαρτημένων, ἀσφάλειαν δὲ ἀκριβῆ εἰς τὸ ἐξῆς. Πόσω τοίνυν βέλτιον ἐνταῦθα μὲν θρηνεῖν καὶ ὀδύρεσθαι τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ πρόσκαιρον βίον, ἢ ἐνταῦθα γελάσαντας, ἀπελθεῖν ἐκεῖσε, κολασθῆ 112 σόμενοι εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἀλλ' αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς τὰ ἀμαρτήματα εἰπεῖν; Τὸ ἀμαρτάνειν μᾶλλον αἰσχύνῃ καὶ μὴ τὸ ἐξομολογεῖσθαι. Ποίησον τῷ λογισμῷ· ἂν μὴ νῦν ἐξομολογήσῃται, ἐκεῖ εἰς μέσον τοῦ θεάτρου τῆς οἰκουμένης ἅπαντα ἐξομολογήσεται, ὅπου πλέων ἢ κόλασις, ὅπου μείζων ὁ παραδειγματισμὸς. Ἰταμῶς καὶ ἀναισχύντως πράττομεν, ὅταν δὲ ὁμολογήσῃς δέη, τότε αἰσχυνομέθα καὶ ἀναβάλλομεν. Οὐ γὰρ ἐστὶν αἰσχύνῃ, ἐὰν ὁμολογήσῃτε τὰ ἀμαρτήματα, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ. Εἰ μὴ δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ ἦν, οὐκ ἂν μισθὸν ἔσχεν ἡ ἐξομολόγησις. Ἄκουσον τί φησί· λέγε οὖν σὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς. Μὴ γὰρ διὰ τοῦτο κελεύει ὁμολογήσῃς, ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα συγχωρήσῃ. Ποιήσωμεν οὖν ἀκριβῆ ἐξέτασιν, μὴ περὶ τῶν πράξεων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ῥημάτων καὶ ἐνθυμήσεων· καὶ ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς, πῶς ἕκαστος ἐκάστη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ ποῖον ἀμαρτήμα ἐν αὐτῇ διεπράχθη, καὶ ποῖος ἔδαπανήθη καιρὸς, καὶ ποῖον κίνημα, ἤγουν ἐνθύμημα, οὐκ εἰς ἀγαθὴν κίνησιν ἡμᾶς διήγειρε· καὶ σπουδάσωμεν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ 113 τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι. Κολάσωμεν τὸ συνειδός, καὶ σφοδρῶς αὐτῷ ἐπιτιμήσωμεν, ὥστε μηκέτι τολμῆσαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἰς ἐκεῖνο πάλιν τὸ τῆς ἀμαρτίας ἐμπεσεῖν βάραθρον, δεδοικότες τὴν βάσανον τῆς προτέρας πληγῆς. Ἐχε τοίνυν βιβλίον ἐν τῷ συνειδότη, καὶ γράφε τὰ καθημερινὰ ἀμαρτήματα, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν μέσῳ ἄγε τὸ βιβλίον, καὶ ἀναλογίζου τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ πονηρὸν, ὃ εἰργάσω. Καὶ μνήσθητι τὸν πύρινον ποταμόν, τὸν ἀκοίμητον σκώληκα, τὸν πικρὸν ἄδην, ἵνα τῷ φόβῳ τῶν κολάσεων τὸ ἀγαθὸν προσθῆς, καὶ τὸ πονηρὸν ἀνέλῃς. Δακρύσωμεν πρὸ καιροῦ, ἵνα μὴ βρῦξωμεν ἐν καιρῷ. Κλαύσωμεν ἐν καιροῖς. Ταύτη τῇ θυσίᾳ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Τούτῳ τῷ ὕδατι ἀρδόμενος ὁ ἄνθρωπος καρποφορεῖ. Τούτῳ τῷ ὕδατι ὁ χοῦς νίπεται. Τούτῳ τῷ ὕδατι τὸ πῦρ σβέννυται· τὸ σκότος φαιδρύνεται· οἱ δεσμοὶ λύονται· οἱ πεπλανημένοι ἐπιστρέφουσιν· οἱ πάντες σώζονται· ὁ Θεὸς δοξάζεται. Τούτῳ τῷ ὕδατι καὶ Πέτρος, τῶν προσγενομένων αὐτῷ ῥύπων, ἀπέπλυνεν· ἐξελθὼν γὰρ ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.